

қасқыр бейнесі түркі дүниетанымының моральдық құрылымын айқындайтын әмбебап мәдени модель қызметін атқарады.

Түркі дүниетанымында құндылықтар жүйесі болмыстың табиғи ырғағымен және тарихи тәжірибемен қалыптасқан. Бұл жүйенің өзегін еркіндік, ар-намыс, батылдық, төзімділік және қауымдық бірлік құрайды. Аталған ұстанымдар тек моральдық нормалар жиынтығы емес, көшпелі өркениеттің өмір сүру стратегиясын айқындаған рухани бағдарлар болып табылады. Қасқыр бейнесі осы құндылықтардың символдық синтезі ретінде түркі мәдени кодында орныққан. Ар-намыс ұғымы түркілік моральда өзін де, қауымды да қорғауға дайын болу жауапкершілігімен тығыз байланысты. Қасқырдың табиғи мінезі – шегінбейтін қайсарлық, бірақ себепсіз шабуылға бармайтын ұстамдылық – осы моральдық өлшемнің көрінісі іспетті. Ол өз аймағын, өз үйірін қорғайды, яғни ар-намыс түсінігі жеке намыс пен ұжымдық жауапкершіліктің бірлігінде жүзеге асады.

Сонымен, қасқыр бейнесі түркі дүниетанымындағы аксиологиялық құрылымның жинақталған символы болып табылады. Ол еркіндік пен жауапкершілікті, батылдық пен ұстамдылықты, ар-намыс пен қауымдық тұтастықты бір образда тоғыстырып, мәдени-өркениеттік өзіндік сананың көркем моделі ретінде қызмет етеді.

Қасқыр бейнесі түркі дүниетанымында тек мифологиялық немесе фольклорлық образ емес, көпқырлы философиялық мазмұнға ие мәдени символ ретінде қалыптасқан. Ол дала кеңістігінің болмыстық құрылымын, көшпелі өмір салтының рухани негізін және түркілік дүниетанымының аксиологиялық өзегін бейнелейді.

Түркілік құндылықтар жүйесінде даралық пен қауымдық бірлік қарама-қарсы ұғымдар емес, өзара толықтырушы категориялар ретінде түсіндіріледі. Қасқырдың үйірлік болмысы осы үйлесімді модельдің табиғи метафорасына айналған. Оның бейнесі арқылы ар-намыс, жауапкершілік, қорғаушылық және рухани тәуелсіздік идеялары көркем әрі символдық формада бекітілген.

Қорытындылай келе, қасқыр бейнесін философиялық тұрғыдан талдау түркі өркениетінің дүниетанымы және құндылықтық негіздерін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Бұл талдау ұлттық мәдени кодты заманауи ғылыми дискурс аясында пайымдауға, дәстүрлі символдардың мағынасын жаңаша интерпретациялауға және түркілік рухани мұраның универсалдық сипатын айқындауға жол ашады.

Әдебиеттер тізімі

1. Казахстан в глобальном мире: вызовы и сохранение идентичности / Под ред. А. Н. Нысанбаева. – Алматы: Ин-т философии и политологии КН МОН РК, 2011. – 422 с. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BA_%D0%B2_%D0%BC%D0%B8%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%B8 (қаралған күні: 20.02.2026)
2. Lindow J. *Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs*. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 365 p.
3. Ögel B. *Türk mitolojisi*. – Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993. – 2 cilt.
3. Әуезов М. Көксерек. – Алматы: Мазмұндама, 2022. – 276 б.
4. Мұртаза Ш. Ай мен Айша. – Алматы: Жазушы, 1997. – 512 б.
5. [Мұхтар Мағауин Қасқыр - Бөрі әңгімесі](https://zharar.kz/id/53065) <https://zharar.kz/id/53065> (қаралған күні: 22.02.2026)
6. Шәріп А. Түркі мәдениетіндегі қасқыр: қастерлі және тұрмыстық сипаты // *Turkic Studies Journal*. – 2022. – № 1. – Б. 118–122. – DOI: <http://doi.org/10.32523/2664-5157-2022-1-118-122>.
7. Gökalp Z. *Türk medeniyeti tarihi*. – İstanbul, 1923. – 320 s.

UDC: 811.111'373.7

MOTIVATION AND MEANING IN ENGLISH IDIOMS

Bakhtiyorova L.O.

The Second faculty of English, Uzbekistan State World Languages University, Tashkent, Uzbekistan
e-mail: lolabakhtiyorova25@gmail.com

Phraseology represents a crucial area of linguistic research due to its ability to reveal the interaction between language, culture, and cognition. Idioms, as one of the most expressive categories of phraseological

units, play a central role in shaping natural and fluent communication. Native speakers frequently rely on idioms to convey evaluation, irony, emotional states, and attitudes that are difficult to express through literal language alone. Despite their communicative importance, idioms have traditionally been considered problematic from a semantic perspective. Classical definitions emphasized their fixed form and non-compositional meaning, leading to the assumption that idioms are semantically opaque and arbitrary. This view dominated early lexicological and phraseological studies and strongly influenced language teaching practices, where idioms were often treated as isolated items requiring memorization.

However, recent advances in cognitive linguistics, cultural linguistics, and discourse analysis have challenged this traditional approach. Scholars increasingly argue that idioms are motivated linguistic units whose meanings are grounded in human experience, metaphorical thinking, and cultural knowledge. The present article adopts this modern perspective and aims to provide a detailed examination of how motivation contributes to the formation and interpretation of meaning in English idioms.

Idioms as Phraseological Units

Idioms constitute a core subgroup of phraseological units, distinguished by their structural stability, reproducibility, and semantic cohesion. Unlike free word combinations, idioms are stored and retrieved from memory as ready-made expressions, which ensures their consistency across communicative contexts.

At the same time, idioms differ in the degree of semantic transparency they display. Some idioms, such as *lose balance* or *keep control*, retain a close connection to literal meaning, while others, like *kick the bucket*, appear highly opaque. This variation suggests that idiomaticity is not an absolute property but a continuum.

From a functional perspective, idioms contribute to linguistic economy and expressiveness. They allow speakers to encode complex meanings succinctly and vividly, often carrying strong evaluative or emotional overtones. Therefore, idioms should be viewed not merely as lexical exceptions but as systematic and functional elements of the language system.

Motivation as a Linguistic Concept

Motivation in linguistics refers to the presence of a meaningful relationship between linguistic form and semantic content. While structuralist theory emphasized the arbitrary nature of linguistic signs, later research demonstrated that motivation plays a significant role, particularly in figurative and expressive language.

In phraseology, motivation explains why an idiom has a particular meaning and how this meaning can be cognitively accessed. Motivated expressions enable speakers to interpret idioms through association, imagery, and conceptual mapping rather than pure memorization. Motivation also accounts for the diachronic development of idioms. Many expressions initially emerge as free or semi-free combinations with transparent meaning, gradually becoming idiomatic through repeated figurative use. Thus, motivation serves as a link between synchronic meaning and diachronic evolution.

Types of Motivation in English Idioms

1. Semantic Motivation

Semantic motivation occurs when the figurative meaning of an idiom is logically connected to the meanings of its components. This type of motivation relies on direct conceptual association rather than cultural or historical knowledge.

Idioms such as *keep something in mind*, *lose direction*, or *gain insight* illustrate semantic motivation, as their figurative meanings are closely aligned with the literal meanings of their lexical elements. These idioms often function as cognitive metaphors that remain highly accessible to speakers.

Semantic motivation plays an important role in language acquisition, as such idioms are typically acquired earlier and used more confidently by learners.

2. Metaphorical Motivation

Metaphorical motivation is one of the most productive and influential mechanisms in idiom formation. Cognitive linguistics emphasizes that metaphor is not merely a stylistic device but a fundamental principle of human thought (Lakoff and Johnson, 1980). English idioms frequently conceptualize abstract domains—such as time, emotions, success, or failure—through concrete physical experiences. For example, *climb the career ladder* relies on the metaphor SUCCESS IS UPWARD MOVEMENT, while *fall apart* reflects the metaphor EMOTIONAL DISTRESS IS PHYSICAL DISINTEGRATION. Such metaphors are grounded in bodily experience, which explains their intuitive comprehensibility. Metaphorical motivation also accounts for cross-linguistic similarities in idiomatic expression, as many conceptual metaphors are universal.

3. Cultural Motivation

Cultural motivation reflects the influence of historical, social, and cultural experience on idiomatic meaning. Many English idioms originate from specific cultural practices, literary sources, or historical events.

Idioms like *rule of thumb*, *the final straw*, or *a Trojan horse* are deeply embedded in cultural narratives. Their meanings cannot be fully understood without reference to extralinguistic knowledge.

Cultural motivation enriches idiomatic meaning by embedding collective memory within language. At the same time, it poses challenges for non-native speakers, making cultural competence a crucial component of idiom comprehension.

4. Etymological Motivation

Etymological motivation concerns the historical origins of idioms and their original literal meanings. Over time, the motivating context may become obscure, resulting in semantic opacity.

For example, the idiom *pay through the nose* is historically associated with taxation practices, while *at sixes and sevens* reflects historical numbering systems. Although modern speakers may not recognize these origins, etymological analysis reveals that such idioms were once semantically transparent.

Etymological motivation is particularly valuable for linguistic research, as it illustrates the dynamic interaction between language, history, and society.

Motivation and the Formation of Idiomatic Meaning

Idiomatic meaning is not static but emerges through processes of semantic shift and reinterpretation. Motivation plays a central role in this transformation by providing a conceptual basis for figurative extension.

Concrete actions such as *breaking*, *carrying*, or *cutting* are frequently reinterpreted metaphorically to describe social or psychological states. For instance, *cut ties* conceptualizes the end of relationships through the physical act of separation.

This motivated transformation enhances the expressive potential of language and allows idioms to convey evaluative meaning efficiently.

Cognitive Perspective on Idiom Motivation

From a cognitive perspective, idioms are viewed as entrenched conceptual structures stored in long-term memory. They reflect habitual ways of conceptualizing experience rather than arbitrary linguistic patterns.

Research in cognitive linguistics suggests that idioms are processed more efficiently when their motivating metaphors are activated (Kövecses, 2005). This explains why motivated idioms are easier to understand, remember, and use appropriately.

Furthermore, cognitive analysis reveals that idioms often cluster around thematic domains such as emotion, movement, conflict, and social interaction, highlighting their systematic nature.

Implications for Language Learning

The study of motivation has significant implications for foreign language pedagogy. Traditional approaches often present idioms as fixed units requiring memorization, which leads to learner frustration and limited retention.

Motivation-based instruction, by contrast, emphasizes conceptual understanding. Teaching idioms through metaphorical explanation, imagery, and cultural context enhances learner engagement and communicative competence.

Such an approach aligns with modern communicative and cognitive teaching methodologies, making idiom acquisition more effective and meaningful.

The analysis confirms that English idioms are motivated linguistic units shaped by semantic logic, metaphorical conceptualization, cultural experience, and historical development. Motivation provides a unifying framework for understanding how idiomatic meaning is formed, interpreted, and transmitted.

Recognizing motivation not only advances phraseological theory but also offers practical benefits for language teaching, translation, and intercultural communication. Idioms, therefore, should be viewed as cognitively grounded and culturally meaningful elements of the English language system rather than arbitrary lexical anomalies.

References

1. Boers, F. (2000) 'Metaphor awareness and vocabulary retention', *Applied Linguistics*, 21(4), pp. 553–571.
2. Fernando, C. (1996) *Idioms and Idiomaticity*. Oxford: Oxford University Press.
3. Kövecses, Z. (2005) *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press.

4. Kövecses, Z. (2010) *Metaphor: A Practical Introduction*. 2nd edn. Oxford: Oxford University Press.
5. Lakoff, G. and Johnson, M. (1980) *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
6. Saussure, F. de (1983) *Course in General Linguistics*. London: Duckworth.
7. Vinogradov, V.V. (1977) *Lexicology and Lexicography*. Moscow: Nauka.
8. Махмудова Ш.М Дистанционное обучение для преподавателей-заочников: технологии и методы, преимущества и недостатки. Журнал «Современная наука и исследования». 11.01.2024. №1. С.1-3.
9. Махмудова Шахло Мизробошна. Benefits of incorporating common phrases among learners in non-linguistic educational settings. ISSN: 2692-5206, Impact Factor: 12,23 American Academic publishers, volume 05, issue 10,2025.
10. Худайкулова Ф.Х. Новые образовательные технологии на уроках русского языка и литературы как средство повышения эффективности обучения: 101-105. ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал.2022
11. Худайкулова Ф.Х. Использование цифровых технологий на занятиях русского языка как средство повышения учебной мотивации и качества обучения. Журнал «Лучшие интеллектуальные исследования». 2026/1/9. Том-60. №-2. Стр.46-49.
12. Махмудова Шахло Мизробошна. A mechanism of using standard english language units in andragogic approaches 2025/1/16 Журнал International Conference on Modern Science and Scientific Studies. Стр. 67-71
13. Махмудова Шахло Мизробошна Rules for constructing a standard sentences in the English language and its formation. 2024/1/24. Журнал. Лучшие интеллектуальные исследование. Том-2. Страницы .60-63.
14. Махмудова Шахло Мизробошна. Nofilolog yo`nalishidagi talabalarning ingliz tilida tinglab tushunish ko`nikmasini rivojlantirishda zamonaviy metodlarning samaradorligi. 2023/1. Журнал. Образование наука и инновационные идеи в мире. Том-1. Стр.77-81.
15. Худайкулова Ф.Х. Отличия и проблемы технологии преподавания. Журнал. Лучшие Интеллектуальные Исследования. Международный научный электронный журнал Том-1. Страницы.10-19

ӘОЖ 165.742

ҚАЗАҚ ФИЛОСОФИЯСЫНДАҒЫ ГУМАНИСТІК ИДЕЯЛАРДЫҢ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ПАРАДИГМАСЫНДАҒЫ РӨЛІ

Балабекова Л.Г.

философия және мәдениет теориясы кафедрасының докторанты, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды ұлттық зерттеу университеті, Қарағанды қ., Қазақстан
e-mail: Lyaka1982e@mail.ru

Білім беру жүйесінің қазіргі заманғы өзгерістері жаһандық әлеуметтік-мәдени өзгерістерге, ақпараттық қоғамның дамуына және адамның әлемдегі ролін қайта қарастыруға байланысты. Бұл жағдайда жеке тұлғаны, оның рухани-адамгершілік қасиеттерін, шығармашылық әлеуеті мен әлеуметтік жауапкершілігін дамытуға бағытталған білім берудің гуманистік бағыты ерекше өзектілікке ие болады.

Гуманизм философиялық және педагогикалық категория ретінде адамның жеке басының құндылығын, оның қадір - қасиетін, бостандығын және өзін-өзі жүзеге асыру құқығын тануды қамтиды. Қазақ философиясы контекстінде гуманистік идеялардың терең тарихи тамыры бар және ұлттық дүниетаныммен, халықтың дәстүрлі мәдениеті мен рухани мұрасымен байланысты.

Гуманизм дүниетанымдық бағыт ретінде қайта өрлеу дәуірінде қалыптасты, бірақ оның педагогикалық түсінігі ХХ ғасырда белсенді дамыды. Білім беру философиясында гуманизм білім алушының жеке басы орталықта болатын тұжырымдама ретінде қарастырылады.

Гуманистік психологияның өкілдері - А.Маслоу [1, 15-б.] мен К.Роджерс [2, 24-б.] - жеке тұлғаның өзін-өзі тану идеясын негіздеді, оған сәйкес білім адамның ішкі мүмкіндіктерін ашуға ықпал